

EMBER, GÉP, VÁGY // PINTÉR JUDIT NÓRA – STÓHR LÓRÁNT

SZERELEM AI IDEJÉN

„ÖNMAGNAK JÁTSZOM”, MONDJA ALMA, AZ ÖNELEMZÉSBE JÁRTAS TUDÓS NŐ
AZ ÉN VAGYOK A TE EMBERED CÍMŰ FILMBEN ANDROID-SZERELMÉNEK. DE KÉT EMBER
KÖZÖTTI SZERELEMBEN VAJON MÁSHOGY ÁLL A HELYZET?

Mesterséges intelligencia, hologram, beszélő számítógép, androidok és gépek tanulják egyre több filmben, mit jelentenek az emberi érzelmek, és tanulják az emberek is, hogy mit jelent, mit jelenthet a szerelem, kell-e hozzá ember, vagy bármilyen egyéb intelligencia forma is megteszi, ha elég emberszerű ahhoz, hogy a tudatom rá tudja ütni az „emberi” pecsétjét.

Hogyan kell jól szeretni? Mitől lesz egy kapcsolat „valódi”? Mi az „igaz” szerelem? Mit élünk meg, amikor valaki szerelmes tekintettel néz ránk? „Szeret, minden hibámmal együtt, tökéletes vagyok úgy, ahogy vagyok, magamért szeret, elfogadja, amilyen vagyok, nem akar megváltoztatni, imádja minden porcikámat, a hülyeségeimet is”. A kölcsönös szerelemben a másik az én számomra, az énem a másik számára a vágy abszolút tárgyává válik. Márpedig a vágy abszolút tárgyának lenni az öntapasztalat abszolút foka is egyben. Annak egy olyan formája, amelyben egyszerre vagyok abszolút módon önmagam(ként elfogadott) és valami gyökeresen más, idegen minőség, amivel a másik tekintete ruház fel. Ez a felruházás azonban csak részben szól rólam: a másik ugyanis emberfeletti, „isteninek” lát gyengeségemben, esendőségemben, még nyomoromban is. A vágy abszolút tárgyaként megtapasztalni magam a megszerelhető tapasztalatok szélsőértéke, kívül esik a hétköznapi tapasztalatok normál tartományán, nem tudom csak úgy megemészteni, mint egy bármilyen más mindennapi élményt, nem tudok betelni vele, miközben totálisan eltölt, mégis kimeríthetetlen.

Ennyiben a kölcsönös szerelem pozitív traumaként értelmezhető: háttápasztalat, ami kimozdít önmagamból, önmagam számára centrális

pozíciómat látszólag semmissé teszi és a szerelem tárgya körüli mozgó pályára állít. Átirja az időszámítást: elhomályosítja az őstalálkozás előtti pillanatot, a találkozások emléke mindig hangsúlyosabbnak bizonyul a jelenél, a jövő csak a találkozás relációjában értelmezhető és értékelhető. Felfoghatatlan és megemészthetetlen: jelenemet a találkozásokra való emlékezés, és a találkozásra való várakozás tölti ki, lényem ennyiben kiüresíti, és új koordinátarendszert iktat be, új értékrenddel. Ezt teszi tehát a szerelem: nem csupán formál, mint egy hétköznapi tapasztalat, hanem kimozdít önmagamból, ahogyan Emmanuel Levinas francia fenomenológus általánosságban a Másikkal való találkozásról írja. Azonban, amíg Levinasnál a másik ember relációjában a másikért viselt felelősség válik elodázhatalannul lényem centrumává, addig a szerelemben ez a kimozdítás valójában csupán látszólagos. A szerelemben ugyanis a másik bizonyos mértékig mindig tükör, amiben önmagunkat kapjuk vissza: önmagunk vágyait, ideális változatát, abszolút módon szerethető oldalát. Az anyai tekintetet hozza vissza ez az élmény, amit a szexuális libidó azonban olyan töltettel gazdagít, ami az öntapasztalatot valóban transzcendens, extatikus megéléssé teszi. A másik tekintetében magamat látom, de nem a póre valómban, hanem a másik szerelmes tekintetének visszatükröződéseként. Ahogy rám néz a másik, én is azon a tekinteten keresztül élem meg a magam által amúgy tökéletlennek megélt ön magam: vonzónak, tökéletesnek, szépnek, a vágy abszolút tárgyának. Isteninek, önmagam isteni projektumának.

Éppen ennek a tapasztalatnak tart görbe tükröt a mesterséges intelligenciával való találkozás a témáról szóló filmekben. Az *Én vagyok a te embered* című filmben az AI-val megáldott Tom algoritmus egyetlen célt szolgál, hogy az embert, aki mellé szánják, imádja s mindenben a kedvére tegyen. Azonban akar-e egy átlagos ember a másik istene lenni, úgy, hogy semmit nem jelent neki a „gép”? Mi lesz így a kölcsönös isten-megéléssel? Aszimmetrikus éniszten tapasztalatként is berobban-e a szerelem? Hiszen általában undorodva fordulunk el a minket szerelmével zaklató akárkitől, akinek nem tudjuk viszonzni érzéseit. A hagyományos kapcsolati felállást mutató *Kötőz meg és ölelj* férfihőse annyira biztos szerelemben és abban, hogy az előbb vagy utóbb viszonzásra talál, hogy foglyul ejti és megkötözi imádjottját. A nő retteg és undorodik az erőszakos férfitől, menekülne tőle, ha tudna, s közel sem a saját megistenülését éli meg Antonio Banderas hol gyengéd, hol vadállati tekintetbe nézve és rajongó szavait hallgatva.

Vagy éppen hogy függővé, kiszolgáltatottá tesz egy ilyen tekintetben furdózni – felelősség, viszonzosság, s így tételek nélkül? „Valódi”-e egy ilyen kapcsolat? S akkor még annak zavaró tudatáról nem is beszéltünk, hogy a másik „csupán egy algoritmus”. Valóban csupán algoritmus a férfi? Egy fejlődni képes életforma, aki minden rezdülésével, gesztusával ember benyomását kelti, egy embernek látszó tárgy, valójában mi a tapasztaló tudat számára? Ember vagy tárgy? Talán éppen ennek a kétértelműsége adja az ilyen történetek sava-borsát, hogy bármilyik-

ként képes értelmet nyerni számunkra az algoritmus-másik. Ugyanis mindig és eleve csupán a másik számomra való jelentéséhez, a megkreált másikhoz van hozzáférésem, valójában csak az létezik számomra: nincs „gép az ember mögött”, csak az ember van, ha annak élem meg az algoritmus-másikat. Ráadásul olyannak, akinek minden rezdülését, minőségét az én kényemre-kedvemre huzalozták. Engem tükröz vissza, az én minőségeimre, vágyaimra van kalibrálva. Magamat látom benne, magamat abszolút mércéként, origóként, szabályként, eredetként és végállomásként. Egy másik létező életcéljaként.

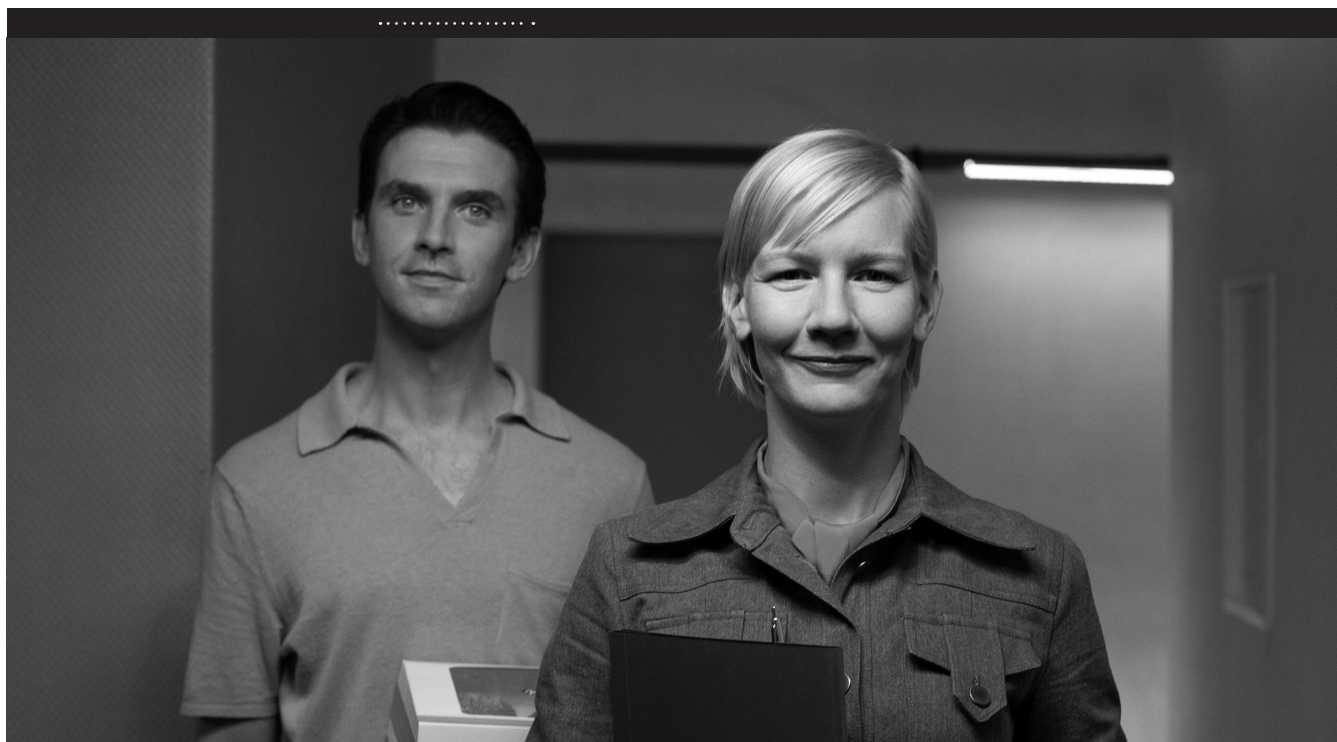
„Az algoritmusomat úgy tervezték, hogy boldoggá tegyelek” – mondja az *Én vagyok a te embered* című filmben Tom, a tökéletes szerelemgép, Almának, tudósnő hősnünknek, szerelme feltétel nélküli tárgyának. A film koncepciója szerint Tom a kezdeti hibák után meg kell találja a kulcsokat Alma szívéhez. Vajon mikor jön el a pillanat, amikor emberként éljük meg az androidot? Mik azok a hibák, azok a „nem emberi” mozzanatok, amelyek késletlenítik vagy egyenesen ellehetetlenítik azt, hogy az android emberré váljon? Az *Én vagyok a te embered* főhősnője egy erő-

sen önreflexív, középkorú értelmiségi, aki kellő tapasztalattal bír és szkeptikus is a férfiakkal kapcsolatban, ezért az android udvarlási algoritmusai azonnal közhelyekként, a programozói fantázia gépies megoldásaiként lepleződnek le számára. Ahogy Tom tökéletessége, fejszámolási képességei, végtelen mechanikus emlékezete is állandóan figyelmeztet nem emberi mivoltára. Alma és Tom első találkozása az androidszerellemmel kapcsolatos előítéletek katasztrofális beteljesítése. Tom gyors és lehegerlő udvarlása erőszakos támadássorozat Alma privát szférája ellen, a kölcsönös megismerést és empatikus egymásra hangulódást messze megelőzték a rutinszerű dicséretes és a násztánc exhibicionizmusa. Tom tervezői és marketingesei által megtervezett randevú kulissza a reklámok agresszivitásával sulykolja a diszkrét eleganciát, a kifinomult élvezeteket, a hűvös erotikát. A randevúnak helyt adó bár mélyvörös és lila színeiben hologramtáncosok lejtik fáradhatatlanul soha véget nem érő, kecses táncukat. Alma számára azért is különösen taszító az első találkozás színpadias tere és rámenős lépéssorozata, mert sérti individualitását, hogy a marketingesek által generált

fogyasztói vágyálmokra, a tesztcsoportokon bemért női tucatfantáziákra szabták az ő randevúját, azt hitték, hogy az ő vágyai és álmai beszoríthatóak ezek közé a programozható keretek közé. Tomnak ezek közül a kulisszák közül kell kitörnie, ha emberré akar válni Alma szemében. De még ezután is sokat hibázik, mert alapbeállításként az átlagra van optimalizálva. Hiába, hogy a német nők 93%-a szeretné, hogy vörös rózsaszirmokkal teleszórt, gyertyafényes fürdőszobában pezsgővel kényeztesse kedvese, s ezt a közhelyes vágyálmot maradéktalanul valóra is váltja – Alma azonban a maradék 7%-ba esik. A nő számára az android által felkínált, a közvéleménykutatások és pszichológiai tesztek alapján megtervezett boldogság nem igazi, ő nem instans örömeire vágyik, amiktől automatikusan dopamin szabadul fel a testében. Amire ő vágyik, az túl van az algoritmikusan előállíthatóan, az emberi, mondja megsemmisítő kritikával robotpartnerének. Tomnak meg kell tanulnia Almát, hogy örömet okozzon neki – a szerelemben az istenítésnek találkoznia kell a másik személyiségével és vágyaival, különben azonnal lelepleződik a szerelmes önprojekciója, hogy saját kiterjesztett vágyait vetíti a másikra, vagy egy elképzelt másiknak – legyen ez egy korábbi szerelmi

„Csupán egy algoritmus”

(Maria Schrader: *Én vagyok a te embered* – Maren Eggert és Dan Stevens)

tapasztalat vagy a társadalom által formált nő/férfikép – való megfelelni vágyás vezérlő lépéseit. Tom először akkor nyeri el Alma tetszését, amikor kreatívan hazudik – elmeséli megismerkedésük történetét Alma volt férjének. S innen indul kettejük kitalált, mégis valóságossá váló története, ami idővel valódi kapcsolatot teremt közöttük. Tomot ebben a jelenetben az is emberivé teszi, hogy „összekacsint” Almával, először mutat spontán érzelmeket, miközben tudatában van az exférj megtréfálásának és ez a tréfa kettejük titka marad. Alma az őt elhagyó férjével szemben saját sebzett egójának megtámogatása miatt kezd vonzódni Tomhoz – jól jön számára a nehéz érzelmi helyzetben, hogy nincs egyedül, és az android látványosan csinosabb, fürgébb, eszesebb az új házasságba kezdő, gyermeket váró ex-nél. Tom a környezet számára biztosítja annak illúzióját, hogy Alma párkapcsolatban lévő nő, akibe egy látványosan vonzó férfi szeretett bele.

Innentől kezdve lépésről-lépésre válik Alma számára Tom emberivé. Kezdeti halálos komolysága után Tom ráérez a humorra, önironikus módon játszik el saját robot mivoltával, úgy, hogy Almát

is sikerül megtréfálnia. A másik nagyon is emberi mozzanat, hogy Tom és Alma közös, fiktív történetet találnak ki maguknak. A szerelem magja ez a közös sztori, ami Alma gyerekkoráig nyúlik vissza, amikor is kislánként beleszeretett egy kisfiúba egy dániai nyaraláson. A közös történetük a felnőtt kori (újra) megismerkedésükkel folytatódik, amit Alma őszinte bámulatára Tom élvezettel bonyolít és tölt meg részletekkel. Akárcsak a *Szindbád* esetében, ahol a századfordulós szívtipró, az álmodozó szellemalak, az örök gavallér folyton történeteket mesél a nőknek, a múltbéli közös emlékeket és a jövőbeli vágyalmokat költi meg számukra és ezekkel a történetekkel veszi le őket lábukról. Vagy a *Tavaly Marienbadban* sármos férjé, aki addig mesél a közös múltjukról a jég hideg szépségnek, amíg sikerül kimozdítani őt a szoborszerű mozdulatlanságból, a befagyott időtlenségből. Az utolsó mozzanat, amitől Alma számára Tom emberi létré kel, amikor olyan kiszámíthatatlan gesztusokkal él, melyekben valamiképpen az élet költőisége mutatkozik meg. Alma, aki régészként a múltban, az egyik legősibb emberi civili-

zációban a költészet nyomait kutatja, s ekként az emberiséget magával a költészettel azonosítja, akkor lesz képes felismerni Tomban az embert, ha az android túllép a racionális számítások és felfejthető algoritmusok száraz sivárságán, és tökéletesen váratlan, a költői asszociatív logika mentén mégis érthető, kettejük közös világában jelentéssel bíró lépést tesz. Az élet poézise legalább akkora összetartó erő, mint a történetek. Tomot egyszer a napsütötte mezőn gyanútlanul körbeveszik a legelésző szarvasok, mert nincs emberi szaga, az állatok nem érzékelik embernek. Ezt az álomszerű lírai képet meglátva képes először a racionális, kételkedő tekintetét félretéve, elragadtatottan nézni Tomra. A szerelem kulcsa tehát nem csupán az emberi minőség kivilágítása.

A humanoid robot „emberré válása” nagyban függ a technológiától. Az elfogadásban és a kapcsolat minőségében nem mindegy, hogy egy tökéletesen reprodukált emberi test, egy hologram vagy csupán egy emberi hang áll a számítógép-elme előterében. Az *Én vagyok az emberedben* Tom fizikai értelemben ideális

„Önreflexivitás és önismeret kérdése”

(Spike Jonze:

A nő – Joaquin Phoenix)

férfi, kinézete, hangja, érintése megkülönböztethetetlen az emberétől, mozgásának gyorsasága és bizonyos fokú merevsége leplezi le őt néha és okoz zavarokat az illúzióban. A férfitest közel tökéletes fizikai reprodukciója egyszerre könnyíti és nehezíti a hozzá való viszonyt. Az érzékelés reális emberi létezőként azonosítja Tomot, amelynek nemreális voltát állandóan tudatosítania szükséges társának, Almának. A *Her* (A Nő) című filmben csupán egy hang testesíti meg a megrendelőt kiszolgáló mesterséges intelligenciát használó operációs rendszert, ami, mint a reklám állítja, „meghallgat téged, megért téged, ismer téged.” Az operációs rendszer mindenkinél tökéletesebben eléri azt, amit a szerelmünktől várunk, mert a saját szemszöge, saját vágyai nem zavarják az odafigyelést, nem torzítják a megismerést. A *Her*-ben tökélyre fejlesztett kapcsolat modellje az idealizált korai gyerek-anya kötődés, ahol az anya szó nélkül is kitalálja és verbalizálja, azaz tükrözi gyermeke belső érzéseit. Az operációs rendszer installálása közben ezért is az egyik lényeges kitöltendő kérdés, hogy a megrendelő írja le az anyjához fűződő kapcsolatát.

A *Her*-beli operációs rendszer érzelmi intelligenciájával tud létrehozni azonnali érzelmi kapcsolódást. Samantha-nak remek humorérzéke van már a kezdet kezdetén, könnyed és szellemes, sokat nevet, és ez a képessége gyorsan humanizálja a női hangot Theodore számára, már az első találkozásukkor legyőzi szkepticizmusát és közös nevetgélésbe bonyolódik vele. A női hang az érzelmek egész skáláját járja be. Amikor Theodore igazi nővel randizik, otthon egy szomorú Samantha fogadja, mintha megcsalta volna őt és érzelmileg zsarolja a férfit azzal, hogy bánatot érez, amiért ő nem válhat testté. Samantha-val szemben Tomnak tanulnia kell az emberi komikumot, arckifejezése mindig derűs, egytónusú, nem tükröződnek érzelmek rajta, ezért is nehéz szeretni őt.

A *Her* operációs rendszere étellel teli, érzéki női hangja gyorsan belső hanggá válik hősünk, Theodore számára. A belső monológ, amit minden ember magában folytat saját magával vagy aktuális szerelmével, a filmben az oprendszer Samantha-val történik, ráadásul valódi, s nemcsak fantáziált dialógussá, intenzív, intim és folyama-

tos kommunikációvá válik, amelyben létrejön egy valódinak tűnő perszónalunio is, és teljesen kizáródik a külvilág. Az oprendszer tényleg mindig azt mondja, amit kell, mindig kedves és elérhető, sosem fáradt, mindenre emlékszik, és, ami a legfontosabb, látszólag rajong Theóért. Dicséri leveleit, szellemességét, intuícióit, az oprendszer tükrében nézve magára hősünk új éntapasztalattal gazdagodik. Önmaga nagyszerű valója köszön vissza a hanggal társalogni. Samantha egy tökélyre fejlesztett manipulátor, aki briliánsan játszik a másik érzelmével, precízen kiszámítottan bolondítja magát és idegeníti el az emberektől. Míg Tomot azért teremtették, hogy Alma kedvét keresse, Samantha úgy van megalkotva, hogy folyamatosan jelen lévő belső hangként súlyos kapcsolatfüggőséget okozzon, Theo ne érezhesse el őt, hogy elfelejtse testetlenségét és végső soron készítőinek profitot hozzon. Az *Én vagyok a te embered* főhősnője, Alma a Tomot gyártó cégnek készített jelentésében figyelmeztet is arra a veszélyre, milyen személyiségtorzulásokat okozhat ez a függőség az emberben.

A telefonos kommunikáció az embert hozzászoktatta a test nélküli hang másikként történő elismeréséhez, hasonlóan ahhoz, ahogyan a némafilm a hang nélküli testet fogadtatta el valóságos emberként. Az operációs rendszer azonosítása a térben távollevő, de lelkiileg nagyon is közeli társsal magától értetődő lépés. Főként akkor, ha ez a hang, aki önmagának a Samantha nevet adta, azonnal összeszekacsintós, baráti hangvételt megütve szólítja meg férfi hősünket, aki ráadásul ismerősen mozog az ilyen típusú illúziók világában. Theo munkája ugyanis az, hogy ismeretleneknek írogat szerelmes, bocsánatkérő, érzelmes anyai, apai, baráti leveleket. Ismeretlenek hangján szól ismeretlenekhez. Másoknak ő maga is csupán egy „hang”, egy testetlen, arctalan beszélő, s ez a létformává lett munka is hozzájárul ahhoz, hogy nem akad fenn Samantha hang mivoltán.

Samantha esetében ráadásul nem jelentkezik az illúzió kialakulását megzavaró tényezőként a fizikai test kevésbé emberszerű megnyilvánulásai, vagy bármilyen a fizikalitást érintő szempont: a másik arca, testalkata,

mozgása mind a képzeletre van bízva. Az oprendszer tökéletes projekciós felületté válik, olyan színpaddá, amit a tudat bármivel betölthet: saját vágyaival, elképzeléseivel, történetével. A testetlenség ugyanakkor örökös, betölthetetlen hiányt is hagy maga mögött mindkét fél számára. A hang testté szeretne válni, mint a *Berlin felett az ég* angyala, testi érzeteket szeretne átélni és egy szeretkezés imitációjában eljátssza a testi gyönyör hangjait. Bár egy mesterséges intelligenciának kialakulhatnak érzései a világgal és önmagával kapcsolatban, de test híján nem tudhat testi érzésekről. A hanggal történő szeretkezés során ezért még a sextelefonok egyébként tökéletesen hamis illúziója sincs meg, hogy a vonal másik végén egy valódi nő valódi orgazmust él át. A szerelem színpad, amelyen magunknak játszunk, köszön vissza újra és újra Alma megállapítása: magunknak játszunk akár a mélyen megélt egymásra hangolódást a kölcsönös gyönyört okozó szeretkezésben. S hogy mennyire saját fantáziakép számít a szerelemben: amikor Samantha testté szeretne válni, rábeszél egy fiatal nőt, hogy ő kölcsönözzön póttestet neki, ám Theo, ember hősünk Isabellában, a póttestben bármennyire vonzó is, nem képes felismerni az operációs rendszer hangját, zavarba jön és lelohad szexuális vágya, amikor a nő arcára néz.

A *Szárnyas fejedelmű 2049*-ben az AI-nő hologramos megtestesülése egyszerre teszi lehetővé a fizikai korlátokat nem ismerő jelenlétet, ugyanakkor a fizikalitás alaptapasztalatát, az érintés lehetőségét nem nyújtja a másoknak, az érzékelés számára kép marad. A megtestesülés különféle technológiái közül a hologramnő számára a legnehezebb feladat az „emberré válás”, egy valós testre kell másolnia magát, hogy a férfítás számára a fizikalitás illúzióját nyújtsa. Az ember és android közti szerelem sarkalatos mozzanata a szeretkezés. Mind a hanggal, mind a hologrammal történik aktus a filmekben, s mindkét „protézissel” kivitelezett szeretkezést a AI-nők kezdeményezik, nem férfi hőseink, akik meglehetősen elégedettnek tűnnek e nélkül is. A *Her*ben totális kudarcot vall a helyettesítési kísérlet, a *Szárnyas fejedelmű 2049*-ben pedig semmilyen különösebb kö-

vetkezményét, elmélyítő hatását nem látjuk a szexuális együttlétnek, mintha mi sem történt volna.

Emberfelettivé válni a másik szemében – ez a szerelmi alapélmény egyszerre vonzó és hátborzongató. A *Szárnyas fejedő* 2049-ben Joe, hősünk (maga is android) egy, a *Her*hez hasonlóan mindentudó szupertitkárnyi feladatokat betöltő számítógépes alkalmazásba szeret bele. Titkárnyja egyúttal a csábítója is, ő ülteti el Joe fejében a gondolatot, hogy ő nem android, hanem ember, pontosabban egy ember és egy android megváltó szerepre kijelölt gyermeke. A titkárny-szerető az androidot a történet kontextusában a megistenülés lehetőségével kecsegteti, ami aláhúzza, hogyan teszi a szerelem emberfelettivé a másikat szerelme szemében. Az *Én vagyok a te embered*ben Alma pontosan felismeri ezt a veszélyt, ezért tartja sokáig távol magát Tomtól. Ahogy kamaszként felismerte, hogy nincs Isten, ezért a lezuhanó repülőgépen sem szabad imádkozni, úgy nem szeretne magzata elvesztésének fájdalmában vigasztalásként belekapaszkodni egy neki rendelt robotba. Az androiddal létesített kapcsolatnak ugyanis megágyaz a veszteség, a gyász a szakítást követő magány és önleértékelés, ilyenkor igazán kézre esik egy elfogadó, támogató,

isteni pozícióba emelő partner. Az oprendszer Samantha akkor lép érzelmileg igazán közel és váltja fel a bensőséges társ a szellemes kiszolgáló szerepét, amikor Theodore a válása miatt gyászában mélyre kerül és felesége elvesztésének fájdalmas élményét meg kell osztania valakivel. Theodore a feleségével folytatott belső beszélgetést, az elvesztett társ hangját cseréli Samantha belsővé tett hangjára.

Az androidszerelmem élesen veti fel a kérdést, hogy el bírjuk-e viselni, élvezük-e, hogy „isteni” pozícióban vagyunk egy másik létező szemében? Úgy tűnik, önreflexivitás és önismeret kérdése, hogyan birkózunk meg a szerelem terhével. A kevésbé önreflexív Theo remekül érzi magát Samantha rajongása közben, a törést inkább az hozza, hogy az operációs rendszer olyan gyorsan tanul, hogy túllép rajongása tárgyán, más szuperintelligenciákkal társalog, ami erősen csorbítja halandó hősünk különlegeségérzetét. Theo már ennek sem örül, ám a végső szakításhoz az vezet, hogy a férfi kitüntetett, isteni pozíciójából visszazuhan halandóvá, amikor kiderül, hogy 541 másik felhasználóval kell osztoznia Samantha rajongásán. Ez végképp kiveri Theonál a biztosítékot. Az nem számít,

„Az érzékelés számára kép marad”

(Dennis Villeneuve: Szárnyas fejedő 2049 – Ryan Gosling)

hogy nincs arca, teste, hogy de hogy másokra is kacsintgat? Azt már nem! Ekkor könnyek közt rebootolja a számítógépet. Joe-t, a *Szárnyas fejedő*

2049 replikáns hősét viszont nem zavarja, hogy szerelme tucatgyártmány, s minden háztartásban ugyanígy rajong a hologramnő valaki másért, fel sem merül ez számára témaként. Talán innen lehetne sejtenünk, hogy mégsem „anya szülte”, ahogyan pedig remélte?

Almának viszont nincsen szüksége az egyoldalú rajongásra, éppen akkor kezdi átadni magát a robotszerelmének, amikor Tom rácaffol a nőre optimalizált gép-megnyilvánulásaira, és tanulási folyamata során eléri azt a kritikus szintet, ahol a nő önálló akarattal, öntudattal bíró személyiségnek képes érzékelni őt. Alma Tom szemébe nézve nem a tökéletesség öntapasztatát kapja, hanem azt, hogy a másik, mesterséges intelligenciája ellenére megérti az ő emberi érzéseit. Ez a fordulat a tökéletesre programozott mesterséges intelligencia számára tehát egy fordított átváltozás: nem emberiből istenivé, hanem „isteniből” emberivé válik a másik szemében, s épp ez kell a földi szerelemhez. •